

Jelica Belović-Bernadzikovska, Srpski narodni vez (vezenje) i tekstilna ornamentika. Originalna monografija na osnovu istorijskih dokumenata. Sa 14 originalnih slika. (Nagradjeno iz zadužbine Jovana Ostajića i žene mu Terezije. U Novom Sadu. Izdanje Matice Srpske, 1907, 254 str.) Vsekakor zanimiva knjiga! Zanimiva ne za obične učiteljice ženskih ročnih del, marveč za vsakega folklorista-znanstvenika in za umetnika-slikarja. Pisateljica je posegla globoko in daleč v zgodovino, v današnje stanje in pomen narodnega vezenja in narodne ornamentike in s tem obvladala tem težji posel, čim manj je zanj imela na razpolago strokovnih del tujih ali domačih; njeni viri so bili najbolj časniška izvestja o raznih muzejih, izložbah, albumih. Knjiga je obsežna ter ima sledeča poglavja: I. O ornamentiki vobče, posebno o slovanski. II. Srbski dekorativni stil. III. Srbske vezne tehnike. IV. Klasifikacija srbskih vezov. V. Naša narodna koloristika. VI. O narodnem barvanju. VII. Narodna vedeževanja v vezenju in tkanju. VIII. Simbolistika v srbski ornamentiki. — (Dodatek in literatura.) „Vsa seljaška domišljija, vsa ljubav, briga, vse veselje in vsa sreča so v tesni zvezi s poslom ob tkanju, vezenju in obleki. Ves nadčutni svet javlja svoje tajne v simbolu tekstilnih izdelkov, to so najzanesljivejši mediji v prastari poeziji narodnega spiritizma. Ni tako pri drugih narodih: nemška seljanka (n. pr. v Rumi v Slavoniji, ki jo naša z vso pravico zove „zabito“), nikdar ne izraža nikakih poetičnih želj v tej sferi. Nakiti se nemo in topo kakor lesena lutka (punčka) in neokusno kakor barbarka, pa ako se nima s čim nakititi, nič zato, roke so ji trde kakor od kamena za vsako finejše ročno delo. Samo v onih danes nemških krajih, kamor je pred veki prišel slovanski živelj pa se pretopil vsled germanizacije, tam umejo lepo delati z roko, tam je tudi noša slikovita, n. pr. v Alpah, v Češki, Poznanju, ob Sprevi itd.“ — pravi pisateljica (stran 202.). Trebalo bi se končno ipak vprašati, je li ima slovanska seljanka povsod toliko reda, kolikor poetične nadahnutosti. Knjiga Belovićeve (v cirilici) bi vsekakor morala postati pristopna slovenskim umetniškim krogom.

Dr. Fr. Ilešič.

Dr. Drechsler Branko: „Slavonska književnost u XVIII. vijeku. Studija. (Naklada knjižare M. Breyera. Zagreb 1907. Cena 1 K.) — Slavonska književnost, dalmatinska književnost, provincijalno-hrvatska književnost, kranjska, slovensko-štajerska književnost, vse samo provincijalne književnosti, vse samo kamenčki razmetani, niti na vnanje združeni v mozaično sliko. Trebalo je jake ilirsko-romantične struje, da je vsaj nekatere dele spojila, zvarila v večjo enoto in s tem omogočila gradbo višje kulture. Slavonska književnost je dobila mesto v zgodovini hrvatske književnosti. Poprek je ta slavonska književnost — rekel bi — brez izvira in brez izliva, ni vzknila iz samostojnega razvoja svojega sveta, niti je odločneje delovala na njega daljnji razvitek; kot odsev jakih svetovnih pojavov pride in izgine takorekoč brez začetka in brez konca. Ko je konec prosvetljene in jožefinske Avstrije, tudi njej ni več sledu, prišla pa je bila z zvočnim nastopom jezuitskega reda, ko se je dežela (1699) osvobodila turškega jarma. Cvela je torej, kolikor se more tu govoriti o cvetju, v XVIII. veku. Dasi ta književnost ni vzrasla naravnost iz razvoja slavonske zemlje, ipak ne gre tajiti vse kontinuitete; Dubrovnik je vplival tudi nanjo in slavonski pisatelji so v mnogočem posnemali in rabili Djordjića, oz. Marulića. Tudi za naprej je imela slavonska književnost v sebi uverte za rast Gajevega ilirizma; zakaj njeni pesniki in pisatelji so povprek govorili o „ilirskem jeziku“, kakor Dalmatinci o „slovinskem“; lahko sta se vsled tega Topalović in Babukić Gaju podpisovala kot „Ilira iz Slavonije“. Pa poglejmo

si struje slavonske književnosti XVIII. veka! Začeli so frančiškani, ki so z Bosno in Dalmacijo tvorili eno provincijo, v bosenskih sobratih imeli dober zgled ter pisali propovedi, „poti nebeške“, razlage evangelija, življenje svetnikov. Kar se z izrastki renesanse, z nakitom baročnega sloga pojavijo jezuiti! Jezuiti so padli pod silo prosvetljenosti, ki je oči obrnila na socialni razvoj in zemeljski napredek ter iskala pomoči v razumu, v šoli. Graničarski častnik, ki je v sedemletni vojni pretolkel srednjo in severno Evropo, Matija Reljković je v svojem „Satiru“ razkrival rane svoje ožje domovine, želeč jo rešiti vseh opasnih posledic turškega gospodstva; na ostrejšo struno so očitvidno udarjali še drugi prosvetljenci, oboževalci Voltaireja in Jožefa II., a zbudili z Reljkovićem ostro reakcionarno opozicijo, ki jih je proklinjala v pekel. Frančiškani, ti preprosti stari prijatelji naroda, pa so prosvetljenosti hoteli priti do živega s pozitivnejšim sredstvom, v deželi šireč Kačičev „Razgovor ugodni nar. slovinskoga“. — Tako se vrste in bore kulturne struje, rastoč in padajoč, v zanimivi sliki in čitatelju se zdi, da čita o sedanjosti, ko se zaglablja v ta boj napredka in konservatizma, razvoja in dogme. Študijo bi z zanimanjem čital tudi marsikdo, ki se ne bavi baš z literarnozgodovinskimi stvarmi. No, pa pisatelj, ki piše često pod psevdonimom „Branko Vodnik“, stoji med najodličnejšimi mladimi hrvatskimi kulturnozgodovinskimi eseiisti (prim. njegovo študijo o Markoviću!). Ob tem njegovem delu — mimogrede naj še povem, da bi jaz psevdoklasicizem spojil naravnost z baročno poezijo — se mi vsiljuje primera s slovenskim XVIII. vekom: slavonske razmere je pri nas najti le zelo v miniaturni: „Pisarnice“ mole iz puščave kot psevdoklasicizem. Pohlin pa je Reljković, a tista kulturna borba med voltairejanizmom in tradicijami ni dobila pri nas literarnega izraza v posebnih pesnitvah! „Manjkalo je vere v sebe“, — Slavonec Kanižlić jo je črpal iz dubrovniške prošlosti.

Dr. Fr. Ilešič.

„**Flora der Sanntaleralpen**“. — Vseučiliški docent na Dunaju dr. Avg. pl. Hayek in naš profesor Alfonz Paulin sta izdala v znamenitem, strogo znanstvenem zborniku „Abhandlungen der k. k. zool.-botan. Gesellschaft in Wien“ (IV. zvezek, 2. sešitek), ki izhaja v Jeni, fundamentalno botaniško delo, važno za vse naše strokovnjake: celih 63 strani velika 8^o obsegajoč popis flore v Savinskih planinah. Brez našega neumornega profesorja Paulina, ki posvečuje vse svoje življenje prezanjivim kranjski flori, bi bilo to delo nemogoče. Mi pozdravljamo ta spis s tem večjim veseljem, ker zdaj se moremo nadejati, da bo prof. Paulin skoraj zaključil svojo „kranjsko floro“, ki bo temeljnega pomena za vse čase. Prišla bo morda tudi še doba, ko bodo hribolazci cvetke, rastoče v skalovju, ne le trgali in uničevali, ampak tudi spoznavali. — Posamezni izvodi se dobivajo pri g. prof. Paulinu v Ljubljani po 2 K.

Dr. Jos. Tominšek.

Gvidon Sajović: Anatomie, Histologie und Ersatz der Borstenorgane bei Lumbricus. Ta razprava našega rojaka je izšla v brošuri kot poseben odtisk iz del zoološkega zavoda na Dunaju. Dobiva se pri knjigarju Alfredu Hölderju, Dunaj I., Rotenturm-gasse 13.